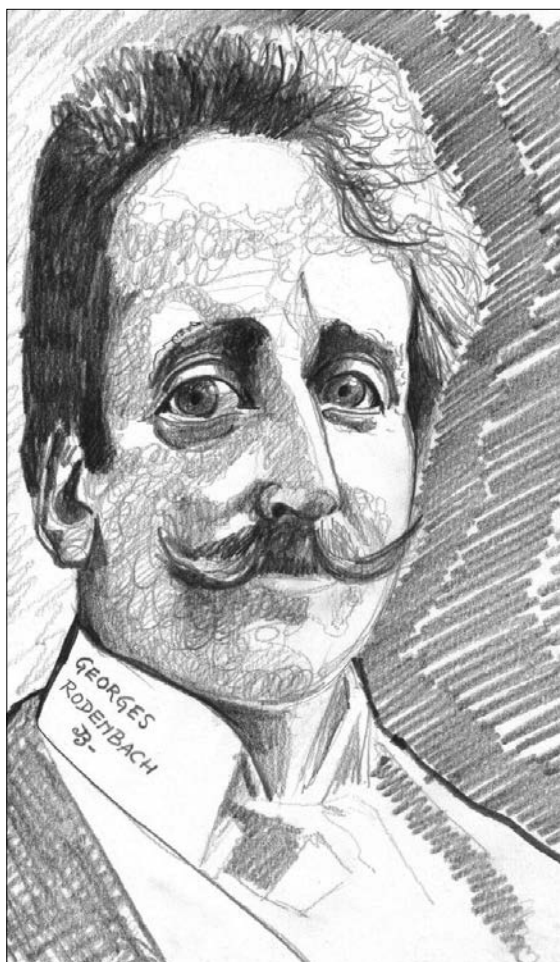

René Hooyberghs

Bruges-la-Morte, de late romantiek van Georges Rodenbach

De uitgave van *Bruges-la-Morte* die hier naast me ligt (*) beslaat dan wel 343 pagina's, maar daarvan zijn er nauwelijks honderd vijftig nodig voor de tekst van deze kloeke novelle of kleine roman. De rest bestaat uit biografische en andere commentaren, ofwel witte bladen, ofwel foto's, want Georges Rodenbach kwam met een stunt voor de proppen: hij publiceerde in 1892 zowaar een fotoroman, waarmee hij zich heel wat kritiek op de hals haalde (de Franse schrijfster Marguerite Eymery, alias Rachilde: *'Mon avis est qu'il ne faut jamais, jamais, illustrer une oeuvre d'art littéraire. Quant à la photographie, elle est, pour la réalisation de la Beauté, ce qu'une bicyclette peut être devant un cheval arabe.'*

Georges Rodenbach werd in 1855 in Doornik geboren, zijn ouders uit Amsterdam en Brugge behoorden tot de betere kringen. Hij was verwant met de befaamde brouwers van het bier dat alleen geapprecieerd kan worden met een berg ongepelde garnalen ernaast, en dan nog enkel aan de Belgische kust, en dan nog enkel bij noordenwind. Albrecht Rodenbach, die een jaar later werd geboren, was zijn neef. Albrecht stierf op 23-jarige leeftijd, en werd, zoals zoveel andere Vlaamse symbolen, geroofd en gemystificeerd door de Vlaamse beweging. Hoewel hij zich inderdaad inzette voor de vervlaamsing van het onderwijs was hij nog voor zijn vroeg overlijden veilig teruggekeerd naar de warme familiale stal van Franstalige liberale bourgeoisie, toen was zijn studentikoze flamingante bevlieging allang vergeten.

Georges studeerde in Gent (doctor in de rechten), woonde in Parijs en Brussel, was bevriend met Daudet, Verhaeren en andere Franse en Franstalige literaire grootheden. Een korte Belgische tijdslijn uit het leven van Georges Rodenbach:

- 1870: taalstrijd, België is officieel een ééntalig land.
- 1884: het Nederlands (Vlaams) wordt ingevoerd in administratieve en juridische teksten.
- 1885: Leopold II wordt *souverain-propriétaire* van Congo. België is tweede op de wereldranglijst van geïndustrialiseerde landen (na Engeland).
- 1889: wereldtentoonstelling Parijs (Eiffeltoren).
- 1892: *Bruges-la-Morte* verschijnt als feuilleton in *Le Figaro*, daarna in boekvorm bij Flammarion.
- 1898: Zola publiceert *J'accuse*, naar aanleiding van het proces Dreyfus. Georges Rodenbach overlijdt, hij is 43.

We zitten dus met Rodenbach in het volle fin-de-siècle, Weltschmerz, melancholie, levensmoetheid alom. Freud, Marx, Nietzsche zetten de toon. Het symbolisme viert hoogtij, Knopff en Minne zijn in de gegoede kringen van België *de rigueur*, terwijl

Hendrik Conscience het Vlaamse geweten aanzwengelt. Van Gogh, maar vooral Cézanne breken de schilderkunst al open, maar daar zijn we in het koude noorden nog niet aan toe.

Rodenbach ziet zich genoodzaakt zijn novelle *Bruges-la-Morte* te laten voorafgaan door een avertissement: omdat hij een stad, Brugge, als een 'bijna menselijk' personage opvoert dat zich gedraagt volgens het karakter van zijn '*sites et cloches*'. Daar dus het decor van Brugge tot het verhaal bijdraagt, heeft de schrijver het belangrijk gevonden bij de tekst foto's te voegen van de verlaten straten, de kaaien, de kanalen, het begijnhof, het belfort, de schaduwen van de torens. Ik heb niet gevonden wie de fotograaf was, wel is duidelijk dat er een eeuw geleden al danig aan gefotshopt was: er werden personages verwijderd, toegevoegd, bewerkt, verplaatst om de foto's, misschien bedoeld of gebruikt als ansichtkaarten en gemaakt door beroepsfotografen zonder artistieke ambities, in overeenstemming met de tekst te brengen. Personages zijn er slechts bij uitzondering op te zien, de straten, pleinen en kerken zijn leeg, ten hoogste een schaduw of een weerspiegeling van een gebouw leggen een accent.

Hugues Viane (Viane is een anagram van 'vaine', 'tevergeefs', zoals de onderneming van het hoofdpersonage zelf) wentelt zich in verdriet en eenzaamheid. Zijn jonge vrouw die in het boek uit piëteit naamloos blijft, maar naar wie met hoofdletter verwezen wordt: Elle, is gestorven, en zijn wereld is ingestort. Onmiddellijk na haar overlijden is hij naar het stille Brugge verhuisd, en nu, vijf jaar later is zijn verdriet even groot als de eerste dag: '*Je suis le veuf! Mot irrémédiable et bref! d'une seule syllabe, sans écho. Mot impair et qui désigne bien l'être dépareillé.*' Hij sluit zich op in zijn huis aan de *quai du Rosaire*, doet niets, komt nauwelijks buiten behalve om naar de kerk te gaan, wentelt zich in zijn verdriet, heeft enkel contact met *Barbe, la vieille servante flamande*, die haar meester trouw dient en zijn droeve grilen niet alleen involgt, maar ook bewondert. Dat alles uiteraard ook allemaal ingegeven door hun strenge katholieke overtuiging, bij hem de overtuiging dat hij Haar zal weerzien in het eeuwig leven, bij Barbe – arm, en dus meer materialistisch – het streven naar het begijnschap als ze niet meer zal kunnen werken.

Zo brengt Hugues Viane zijn dagen door in ledigheid en rouw, in het huis wordt iedere herinnering aan *La Morte* een ware relikwie. De kledij van de dode wordt zorgvuldig bewaard, maar vooral een haartres van de dode wordt door Viane als uiterste kostbaarheid in een glazen stolp vereerd, de vereering voor de overledene wordt ziekelijk intens, het doelloze rondlopen van Viane door de straten van het al even dode Brugge brengen hem tot de rand van de wanhoop, hij wil zo snel mogelijk bij zijn dode zijn – enkel zijn geloof houdt hem van zo'n beslissing af. Tot hij op een mistige avond meent de overledene op straat te herkennen: een vrouw die zo sprekend op haar lijkt dat hij haar moet volgen. Ze blijkt actrice te zijn, Jane is haar naam (dat voorspelt natuurlijk al niets goeds, zo iets exotisch), hij volgt haar naar het theater en ziet haar avond na avond optreden, het wordt een obsessie. Uiteindelijk brengt hij de moed op haar aan te spreken, hij huurt voor haar een woning, waar ze alleen maar moet verblijven, en waar hij haar bezoekt, en haar komt bekijken als een *tableau vivant*. Hugues' obsessie voor Jane neemt alleen maar toe, hij wordt zowel de schande als de risee van Brugge, Barbe spreekt er haar biechtvader over aan – kan ze bij zo'n zondaar in dienst blijven? Dat mag ze, zolang die Jane maar niet bij Hugues aan huis komt, want als ze voor die twee zou koken bijvoorbeeld, laat staan een bed dekken, zou ze niet alleen recht naar de hel vliegen wegens aanzetting tot ontucht, maar bovendien iedere kans op een plaats in het begijnhof verkwanselen.

Natuurlijk, die Jane heeft niets omhanden en het is ook maar een actrice, ze prijkt en praat met de cadeautjes die ze van Hugues krijgt, bedriegt hem als de pest (hoewel er van seks geen sprake is, is er nu en dan toch al eens een blote enkel of elleboog te bespeuren...), hij spelt haar eens flink de les, oké, ze wil haar leven wel beteren, op voorwaarde dat ze eens bij hem thuis mag komen dineren. Hugues stemt toe, hoewel hij best aanvoelt dat hij zich op glad ijs waagt. Bovendien moet het dineetje ook nog plaatsvinden op de dag van de Heilig Bloedprocessie, tot wanhoop en woede van Barbe, die op staande voet wegens insubordinatie wordt ontslagen door de inmiddels volkomen dolgedraaide Hugues.

Jane gaat een reuzenstap te ver tijdens dat etentje, ze trekt na een kuise striptease een jurk van de dode aan, en dan vallen Hugues de schellen van de ogen: er staat een monster voor hem, in plaats van die hemelse vrouw, hij heeft zichzelf bedrogen, de hele maskerade die als eerbetoon aan de dode was bedoeld is een farce geworden. Als Jane hem om zijn ontreddeering ook nog vierkant staat uit te lachen, verliest hij alle zelfbeheersing en wurgt haar met de blonde tres van de dode.

Het klinkt nu allemaal wat ironisch, maar *Bruges-la-Morte* blijft een mooi en leesbaar werk, in een vaak prachtige poëtische taal, misschien was Georges Rodenbach wel meer poëet dan romancier. Het is ook nog meeslepend geschreven, de aanloop naar het dramatische einde is bijzonder knap en leest als een trein. De personages zijn natuurlijk dik in de verf gezet, maar worden geen karikaturen en de dode stad Brugge als decor speelt goed mee, ook via de foto's waarmee Madame Rachilde niet kon leven: ze ogen wellicht nu aandoenlijker dan honderd twintig jaar geleden. Symbolisme hoeft dus geen synoniem te zijn voor slappe laatromantiek.

Zoals trouwens ruimschoots bewezen werd door de Moravische componist Erich Wolfgang Korngold (1897-1957) die met zijn schitterende opera *Die tote Stadt* (1920) op zeer jeugdige leeftijd een absoluut meesterwerk creëerde. ■

(*) GF Flammarion, 1998 - 343 blz.

Het huis van Georges Rodenbach